

11 EYLÜL SONRASINDA ABD'DE "GÜVENLİK" POLİTİKALARI VE İNSAN HAKLARI ÜZERİNE ASLI BALI İLE SÖYLEŞİ

Söyleşi: İpek Çelik

30 Ağustos 2006, New York

Uluslararası hukuk ve göçmen hukuku uzmanı Aslı Bali, New York'ta bulunan Guantanamo benzeri gözetim merkezlerindeki Ortadoğulu göçmenlerin haklarının savunulması için beş yıldır aktif olarak çalışan bir avukat. Halen Princeton Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde doktora çalışmasına devam eden Aslı Bali, aynı zamanda ABD içinde Arap topluluğunu temsil eden en büyük organizasyon olan Arap-Amerikan Ayrımcılığı Karşıtı Komite'nin (*Arab-American Anti-Discrimination Committee-ADC*) New York bölge sorumlusu. Kendisi, Irak Dünya Savaş Suçları Mahkemesi ve MERIP (Ortadoğu Araştırma ve Bilgi Projesi) gibi projelerde de bilfiil görev almış bir kadın aktivist.

Konuşmamıza Amerika'daki Araplar ve diğer Ortadoğulular için 11 Eylül sonrası koşullardan başlamak istiyorum. Son beş yılda bu insanların maruz kaldığı ırkçı politikalar ve gündelik pratikler nelerdir?

11 Eylül'ün hemen ertesindeki iki hafta içerisinde 2.000 kişi gözaltına alındı, Ocak 2002'ye kadar bu sayı 5.000'e ulaştı. Dönemin başsavcısı John Ashcroft Amerikalılara durumun kontrol altında olduğunu ispatlamak için bu sayının giderek artmasını sağladı. Ashcroft açık açık "1960'larda John F. Kennedy'nin kardeşi Robert Kennedy mafyaya karşı yürüttüğü kampanyada İtalyan-Amerikalılara karşı ne yaptıysa biz de Arap-Amerikalılara aynısını yapacağız" dedi. Ashcroft'un vurgulamak istediği '60'larda sadece mafyaya karşı değil neredeyse tüm İtalyanlara karşı yürütülen kampanyaya paralel olarak şimdi de yalnız teröristlere değil Araplara karşı savaş açtıklarıydı.

Gözaltına alınan kişileri özellikle ceza yasasına tabi tutmadılar; çünkü bu durumda gözaltı süresi sınırlıdır. Bu hakkı yok etmek için vatandaş olmayanlar göçmenlik yasasını ihlalden gözetim merkezlerine alındılar ve böylece içeride yıllarca tutulabilmelerinin yolu açıldı. Daha sonra "Özel Kayıt Yasası" adı altında 25 ülkeden

—tabii çoğunluk Arap ülkesi— erkeklere (bu yasa havaalanlarında kadınlara da uygulanabiliyor) yaşadıkları Amerikan şehirlerindeki göçmen bürolarına gidip kayıt olmaları şartı getirildi. Kayıt sürecinde konu hakkında hazırlıksız ve hayli bilgisiz memurların gazabına uğrayan binlerce kişi yanlışlıkla sınır dışı edildi. Şu an haklılıkları anlaşıldığı halde dava bitene kadar hükümet onları geri kabul etmiyor. Nazi Almanya'sından miras kalan bu sarı yıldız sistemine tabi 1-2 milyon kişiden ancak 83.000'i kayıt oldu. Kayıtlıların her hareketi, banka hesaplarındaki transferlere dek izleniyor; kayıtlı olmayanlar ise her an bundan sorumlu tutulup sınır dışı edilme tehdidi altında.

Peki ya Amerikan vatandaşı olan Araplar bu baskı rejiminden nasıl etkilendiler?

Onlar için de başka bir kılıf bulundu: görgü şahidi statüsü. Vatandaş organize bir suç hakkında bilgisi olup gönüllü olarak ifade vermediği gerekçesi ile gözaltında tutulabiliyor. Bu statü mafyaya karşı savaşta yaratılmıştı ve gözaltına alınan kişilerin isimleri mafya tarafından susturulabilecekleri sebebiyle dışarıya sızdırılmıyordu. Şimdi de aynı sistem yürüyor; örgütlerle ilişkisi olduğu bahanesiyle gözaltı merkezlerindeki isimleri ve sayıları gizli tutuluyor. ADC olarak her cumartesi New York'taki üç gözetim merkezinin önünde içeridekilerin isimleri açıklansın diye eylem düzenliyoruz.

Bir de hakkında sınır dışı emri çıkan 6.000 Araptan birini bulacağız bahanesiyle Arap mahallelerine baskın düzenliyorlar ve sen de aranan kişiyle aynı soyadını taşıyorsan veya o an yanında kimliğin veya yeşil kartın yoksa tutuklanıyorsun.

Tarif ettiğiniz polis devletinin Arap vatandaşların ve göçmenlerin toplumsal hayata katılımlarına etkisi nedir?

Bu tedbirler ve baskı yıkıcı bir etki yaratıyor; insanlar hükümetle ve devlet hizmetleriyle ilişkilerini tamamen kesmek zorunda kalıyorlar. Vatandaş olan bir Arap arkadaşım evlerinde Yemen'den misafir olduğu için polisle problem çıkmasın diye annesi kalp krizi geçirdiğinde 911'i arayamadı ve annesi bu yüzden öldü. Evleri yanıyor, itfaiyeyi arayamıyorlar; soyuluyorlar, polisi arayamıyorlar korkudan. Hatta

terör faaliyeti içinde olan birini tanırsalar ve bilgi vermek isteseler bile FBI'la ilişkiye geçmekten haklı olarak çekiniyorlar. Size bu konuda örnek olacak bir davamı anlatayım: Amerika'da mühendis olarak çalışan bir Suriyeli, devamlı gittiği camide iki genç adamla tanışıyor ve onların oturacakları bir ev bulmaları için onlara yardım ediyor. 11 Eylül sonrası, gazetede bu iki gencin resimlerini görüyor ve FBI'ı arıyor. Yardım isteğini önce umursamıyorlar, sonra adamı tutuklayıp gözetim merkezinde 8 ay tutuyorlar. Bu sırada işini ve evini kaybediyor ve ciddi sağlık sorunları olduğu halde doktora götürülüyor. İnsafli bir yargıç durumunu öğrenince ona mültecilik hakkı veriyor; ancak hükümet bir yandan bu kararı temyize verirken diğer yandan da Suriye hükümetine durumu bildiriyor. Hiçbir siyasi bağlantısı olmayan bu adamdan Suriye de şüphelenmeye başlayınca oradaki ailesi gözaltına alınıyor. Eşi ile boşanmak zorunda kalıyor, gözetim merkezinden çıktığında bir gözü iltihaptan alınıyor. Ona avukatlık hizmeti vermeye çalıştığımızda bize bile şüphe ile yaklaştı. İşte yardım etmeye çalışanın durumu bu...

Müslüman kadınlara karşı ırkçılık ne boyutta?

Müslüman kadınlara karşı ayrımcılık Türkiye'den farklı olarak resmi değil, fakat devlet tarafından desteklenen bir ırkçılık. Örneğin başörtülü kadınlar 11 Eylül sonrası bazı üniversitelerde sorunlarla karşılaştılar. New York içindeki küçük bir üniversitede, öğretim üyeleri bir kadın "başörtüsü var, bu yüzden diğer öğrencileri din değiştirmeye zorluyor, onların üzerinde baskı yaratıyor" diye sınıftan attılar. Yine aynı okulda üzerinde Filistin bayrağı olan bir tişörtle geldiği için sınıftan atılan bir öğrenci vardı. Bu okulla defalarca davalık olduk.

Arapça konuşan kişiler, üzeri Arapça yazılı paket ve Müslümanlığın sembolü olarak görülen başörtüsü şüphe yaratıyor. Yakın bir zamanda hamile bir kadın başörtüsü taktığı için Massachusetts eyaletindeki bir süpermarketten çıkarken dövüldü ve çocuğunu düşürdü. 11 Eylül sonrasında New Jersey'deki camiye gelip giden başörtülü kadınları yalnız bırakmayarak *escort* servisi yaptık; çünkü çok fazla saldırı vakası oluyordu. Bu kadınlar yürüyen hedef haline getirildi.

İrkçilikta en büyük faktör Amerikan medyası tarafından yanlış bilinçlendirilme ve eğitimsizlik sanırım, öyle değil mi?

Tabii; Müslüman diye Sikh'lere saldırmalardan tutun da Filistinlilerin İsrail'i işgal ettiğini ya da İsrail'de Filistinlilerin savaştığı bir Hıristiyan toplum olduğunu zannedenler bile var. Avrupa'da, sömürge ilişkisinden doğmuş olsa bile Ortadoğu'ya dair temel gerçekler biliniyor hiç olmazsa. Burada ise biz sıfırdan değil, eksiden başlıyoruz. İsrail her zaman haklı, Müslümanlar ne olursa olsun haksız. Bu eksiği biraz olsun kapatmak için New York şehrinde bir eğitim projemiz var: Şimdilik, bir devlet lisesinde Arapça dersi açılacak ve müfredatın bir parçası olarak Arap kültürü ve tarihi dersleri verilecek.

Gözetim merkezleri konusuna geri dönmek istiyorum. Avukat olarak buralara giriş imkânınız vardır sanırım. Merkezlerin tam olarak işlevi, kadın-erkek oranı, içerdeki yaşam koşulları hakkında bilgi verebilir misiniz?

Öncelikle şunu söyleyeyim; gözetim merkezleri hapishanelerden farklıdır: Buralarda yalnızca suçu ispat edilmemiş kişiler ve çoğunlukla göçmen yarasını ihlal edenler tutulmakta. Yani sanıklar değil, sadece zanlılar ve göçmenler var. Buna rağmen gözetim merkezlerinin standardı hapisane standartlarının çok altında; yani sanıklara verilen hizmetler dahi bu merkezdekilerden çok daha iyi.

11 Eylül sonrası daha çok Arap erkekler gözaltına alındı; ancak gözetim merkezlerinde kadın-erkek oranı yarı yarıya. Buradaki kadınların çoğu yabancı ve Müslüman. Güvenlik görevlilerinden çeşitli izinler alabilmek için cinselliğe zorlanıyorlar; tecavüz vakaları çok fazla. Bu merkezlerin yönetimi hükümet tarafından özel şirketlere devrediliyor; bu da içerideki taciz ve işkence vakalarında hükümetin sorumluluğunu ortadan kaldırıyor. Ayrıca özel şirketler maksimum kâr amacı güttüklerinden çok insanı az yere sığdırıp 8 saati 1 dolar karşılığında çalıştırarak tam bir sömürü düzeni kurmuşlar. Bu konuda daha fazla bilgi için Mark Dow'un *American Gulag-Inside U.S. Immigration Prisons* isimli kitabına başvurmanızı tavsiye ederim.

Gözetim merkezlerine girmek ise çok güç. İçerdekilere otomatik olarak avukatlık hizmeti sağlanmıyor. Herhangi bir sivil toplum kuruluşu ya da insan hakları

derneğine bağlı olarak çalıştığını bilirse içeri girememen için binbir bahane yaratıyorlar. Ben ve başka birkaç arkadaşım, çalıştığımız özel hukuk bürolarının isimlerini kullanarak, mültecilik hakkı için orada bulunan müvekkillerimizi görmek bahanesiyle içeri giriyorduk. Konuşma arasında müvekkillerimize içeriye yeni gelen var mı, varsa isimleri ne diye sorup bir dahaki gelişimde bu şekilde gizlice öğrendiğimiz kişilerin adlarını verip onların avukatı olduğumuzu iddia ediyorduk. Böylece gözetim merkezlerinde adı açıklanmayan 400 kadar kişiye ulaştık.

Görüştüğünüz tutuklulara ne gibi bir yardımda bulunuyorsunuz?

Öncelikle fikir edinmeye çalışıyoruz; herhangi bir politik faaliyette bulunmuşlar mı diye. Ona göre nasıl yardım edebileceğimize karar veriyoruz. Siyasi hayatları olmayanların (ki çoğu müvekkilimiz bu durumda) sınırdışı edilmesi için uğraşyoruz. Bu ülkede kalmaları artık mümkün değil: gözetim merkezinde devamlı dayak yiyorlar, köpek hücumuna uğratılıyorlar, soyulup diğer tutukluların yanından geçirilmek suretiyle tecavüze davet gibi işkencelerden geçiriliyorlar, tecavüze uğruyorlar; çoğu, intiharın eşiğinde. Bunların büyük bir bölümü orta yaşlı, kendi memleketinde üniversite bitirmiş, geride kalan ailesine para göndermek için burada taksi şoförlüğü yapan insanlar. Aileleri para kesildiği için artık onlardan umudu kesmiş, öldü diye düşünüyorlar. Bu insanların artık Amerika'da kalmaları mümkün değil. Ancak eğer siyasi geçmişleri, kendi hükümetleriyle sorunları varsa, yani döndüklerinde başları belaya girecekse bu durumda farklı bir strateji izlemek zorundayız. Onlara da siyasi mülteci hakkı elde etmeye çalışıyoruz.

Arap-Amerikan Ayrımcılığı Karşıtı Komite (ADC) 11 Eylül öncesinde de faaliyet gösteriyordu yanılmıyorsam. Kuruluşun, sizin başında olduğunuz New York teşkilatındaki ve Amerika genelindeki çalışmalarından bahsedebilir misiniz biraz?

ADC bazı senatörler tarafından 1980'lerde kuruldu. Bu tarihten evvel Arap toplumunu temsil eden bir örgüt yoktu. Sonrasında başka gruplar kuruldu; ama ADC, Amerikalı Arapları temsil eden en fazla üyeye sahip dernek olarak önemini korudu. 1984 Los Angeles olimpiyatlarında bir grup Arap öğrenci, oyunlar sırasında Filistin

devletini destekleyen bir broşür dağıttığı için tutuklandı ve ADC'nin adı ilk defa, kimsenin savunmak istemediği bu öğrencilerin davasına baktığı için ön plana çıktı.

ADC de 2001 yılına kadar New York'ta merkez açmamıştı. Daha sonra Amerika'nın her yerinde tutuklanan Arapların buradaki gözetim merkezlerine getirilmesi üzerine organizasyonun New York kanadını oluşturmak zorunluluğu doğdu. New York'ta büyük bir Arap topluluğu olmasına rağmen —yaklaşık 400.000 Arap kökenli insan var— burası Amerika içinde Arapların örgütlenmeleri ve ayrımcılığa karşı seslerini yükseltebilmeleri açısından en zor eyalet. Çok güçlü bir Yahudi lobisi var ve bu, Arapları temsil etmeyi neredeyse imkânsız kılıyor. Size bir örnek vereyim: Birkaç yıl önce New York Belediye Meclisi İsrail'e bir dostluk konseyi göndermeye karar verdi. Kudüs'te ziyaret edilecek yerler, görüşülecek insanlar listesinde bırakın bir Filistinli lideri, İsrail'in liberal kanadından barış yanlısı tek bir kişi bile yoktu. Belediyede % 80'i Arap olan Brooklyn'in Bayridge bölgesini temsil eden kişiyle görüşmeye karar verdik. Adamın odasına girer girmez bana söylediği şeydu: “Ben partizan bir İsrail taraftarıyım, adalet İsraililerin yanındadır.” Düşünün, seçmen kitlesinin hemen hepsi Arap olmasına rağmen bunu söylüyor.

Sizin Türk-Amerikalı bir kadın olarak Arap Anti-Ayrımcılık Komitesi gibi bir organizasyonun şehir teşkilatına başkan olmanız üyeler tarafından yadırganmıyor mu?

Tabii ki bu durum garip; hem halen doktora öğrencisiyim hem Arap değilim. Ama mecbur kaldık; çünkü organizasyondaki hiç kimse başkan olarak adını ön plana çıkarmak istemiyor. Bir başka sorun gruptaki heterojen yapının benim gibi nötr bir başkan gerektirmesi: Geçmişte Amerika'ya göçmüş Arap ailelerin çocukları nispeten varlıklı ve Amerika'nın o zamanlar daha sert bir şekilde uyguladığı din ayrımcılığına dayalı göçmen kabulü sebebiyle hemen hepsi Hıristiyan. Bu grup ciddi ve radikal bir siyasi örgütlenme istiyor. Yeni gelenlerinse çoğu Müslüman ve işçi sınıfından en düşük ücretlerle çalışan kişiler. Bu grup, fazla sesinizi çıkartmayın, bizi hedef göstermeyin diyor; yönetim ise iki ateş arasında.

New York'taki farklı sınıflardan ve dinden Arapları bir araya getirmeye ve örgütlemeye, güvenlerini kazanmaya çalışıyoruz. Örneğin şu an gündemde

Lübnan'daki olaylar ve Hizbullah'la ilgili görüş ayrılıkları var. Ben ve yönetim kurulundan Ortadoğu'da ve Lübnan'da daha uzun yaşamış bir kişi daha, Lübnan'a tatil için gitmiş Amerikalı Araplardan farklı düşünüyoruz Hizbullah hakkında.

Peki sizin Hizbullah'a yaklaşımınız nedir?

Ben Lübnan'da uzun süre kaldım, Sabra ve Shatila kamplarında bulundum. Benim için Hizbullah'ın anlamı terör değil, şu anda Lübnan'ı savunabilecek tek örgüt olması. Lübnan ordusunda müthiş bölünmeler var ve İsrail'e karşı Lübnan topraklarını savunabilecek organize birlikli bir ordu işlevini sadece Hizbullah görebilir. Birleşik ordunun olmadığı bu ortamda Hıristiyan, Şii, Sünni, herkes bu boşluğu dolduran Hizbullah'ın arkasında. Bence Hizbullah bu durumda Mısır ve Suriye ordusundan farksızdır. Zaten son beş yıldır Hizbullah'ın İsrail'deki tüm hedefleri ya askeridir ya da '67 sonrası işgal edilen topraklar üzerindedir. Son olaylarda rehin alınan İsrail askerinin Lübnan'da mı yoksa İsrail topraklarında mı yakalandığı konusu da hâlâ belirsiz; nitekim askerinin içinde bulunduğu tankın kalıntıları Lübnan sınırlarında bulundu. Kısacası bence Hizbullah terör örgütü değildir ve özellikle bu şartlar altında desteklenmesi gereken bir örgüttür. Tabii ki ADC bu pozisyonu alamaz. Bu devamlı bir tartışma konusu.

İsrail'in Lübnan'ı işgali arkasında ne yatıyor sizce?

Benimkisi bir nevi komplo teorisi tabii; ama bence bu, Amerika'nın İran'a saldırması öncesinde alınan bir önlem. Hizbullah'a göre İsrail, operasyonu zaten aylarca önceden planlamıştı. Bush, Kasım'daki senato ve kongre seçimine kadar İran'a karşı harekete geçemez, ambargo ile vakit kazanıyor. Bu geniş bir İsrail-Amerika ortak operasyonu olarak kabul edilmeli. İkili ittifak İran saldırısı öncesinde daha sonra bir sürprizle karşılaşmamak için Hizbullah'ın askeri gücünü test etmek istiyor. Ayrıca Suriye'yi de işin içine sokmak amacındalar.

Amerika anlaşılmaz bir şekilde hâlâ şuna inanıyor: Ortadoğu hükümetlerinin zayıflığını ispatlayabilirse halklar hükümetlere karşı ayaklanacaklar. Oysaki görmeleri gerekir; halk bu kargaşa içinde hükümetine daha çok bağlanıyor.

Türkiye'nin Irak'a girme olasılığı üzerine ne düşünüyorsunuz? İsrail ve Amerika ittifakı Türkiye'yi de Lübnan'ın işgaline veya olası Suriye işgaline dahil etmek istiyor olabilir mi?

Türk gazetelerinin savaş tamtamları çalmasını, *Metal Fırtına* ve *Kurtlar Vadisi* gibi yapımları saplantılı buluyor ve dehşetle izliyorum. Her şeye Türkiye çerçevesinden bakan inanılmaz bir megalomani var basında. Bu durum sanki Irak ve Lübnan'la ilgili değil Türkiye ile ilgiliymiş gibi, milliyetçi anaakım basın sürekli Türkiye bu durumdan nasıl istifade edebilir, Amerika'nın hareketlerinden nasıl faydalanabiliriz, nasıl destekleyebiliriz konusuna odaklanmış. Yazık... Oysaki şu an dünya çapında Brezilya'nın, Güney Afrika ve İskandinav ülkelerinin katılabileceği yeni bir tarafsızlık hareketine ihtiyaç var; Türkiye Amerika'yı takip edeceğine böyle bir harekette liderlik konumunda olabilir.

Amerika'nın veya İsrail'in Türkiye'den isteği katılım değil, olsa olsa dostane duruşunu sürdürmesi ve olaylara karışmaması. Türkiye Kuzey Irak'a müdahale etmeye kalkarsa Irak siyasetine girmek zorunda kalır; bu da bizi sadece Amerika'ya daha bağımlı ve borçlu kılar.

Bölgedeki arkadaşarımdan öğrendiğime göre Türkiye Suriye yoluyla Lübnan'a yardım göndermeye çalışıyor. Medya bu savaşın içine nasıl gireriz veya sürükleniriz teorileri yerine yaptığımız insancıl yardımları vurgulasa çok daha faydalı olur.